

Wagnerism: een *must* voor elke wagneriaan

door Jan Achten

Kunstenaars worden vaak pas na hun dood geëerd. Daar was Wagner een grote uitzondering op. Toen zijn overlijden in 1883 bekend werd, renden mensen van verdriet de straat op; anderen rouwden thuis in stilte. Kortom, Wagnerisme begon al veel eerder en dat zullen we weten ook. Het boek van Ross is een stortvloed aan informatie in 769 pagina's (inclusief eindnoten en index). Ross behandelt onderwerpen thematisch met pakkende titels voor (sub)hoofdstukken en dat doet hij knap en leesbaar. Eigenlijk vind ik dat alleen minder voor het slothoofdstuk over naorlogs Wagnerisme ("The wound") dat teveel een opsomming is van het heterogene beeld dat het Wagnerisme sindsdien is en zijn poging daar patronen in te herkennen, kunnen niet echt overtuigen. Maar voor het overige is het boek zo boeiend dat iedereen die zich wagneriaan voelt, dit niet kan laten liggen, Zeker niet voor de schappelijke prijs van 22 euro. Zoals gezegd zo'n stortvloed dat er geen beginnen aan is om te komen tot een samenvatting. Ik zal mij beperken tot een aantal onderwerpen die mij verraste, zeker niet allemaal. Wel kan het handig zijn om het lezen te starten met het Postlude waarmee het boek eindigt voordat de eindnoten beginnen; hier krijg je een beeld hoe Ross wagneriaan geworden is en hoe dit zijn benadering heeft beïnvloed. En nog iets: het Derde Rijk heeft voor altijd een schaduw aan Wagner geplakt waar niemand omheen kan. Ross doet wel een poging om dit in de juiste proporties te gieten, maar net als lady MacBeth krijg je het niet weggewassen. Maar Ross heeft wel een originele repliek aan degenen (zoals Köhler) die Wagner als wegbereider van Hitler zien; daarmee creëer je een rehabilitatie voor Hitler! Ik verzin ze waar u bij zit.

- Nietzsche: ik heb het eerlijk gezegd nimmer zien zitten met Nietzsche en dat vooroordeel is alleen maar toegenomen. We lezen dat Nietzsche het ontwerp voor *Geburt der Tragödie* eerst voorgelegd heeft aan Wagner en nadien de goedkeurende beschrijving over slavernij door Plato, eruit heeft gehaald, al is niet bekend hoe Wagner daadwerkelijk gereageerd heeft. En de nazi's citeerden (bij de inval in Polen) met instemming Nietzsches mening: Mitleid ist Schwache.
 - Wist je dat Van Gogh wagneriaan was? In Parijs had hij Wagner-uitvoeringen gehoord en had een compilatie van zijn werken bestudeerd en correspondeerde erover met Gauguin en broer Theo. De muziek gaf troost voor gebroken harten. En hij sprak over de resonantie tussen zijn kleuren en Wagner's snaren. (Opzoeken onder de V van Van Gogh).
 - Wist je dat Jorge Bergoglio (paus Franciscus) altijd wagneriaan was/is? Wellicht te maken met de Wagner-traditie in Argentinië. Maar Ross vertelt er niet méér over dan dat Bergoglio Klingsor's tovertuin gebruikt als analogie voor rigiditeit en zelfmisleiding in de katholieke kerk, zonder dit nader uit te werken.
 - Ook Herzl was een wagneriaan. Op het internationale zionistische congres liet hij Wagner-uitvoeringen spelen. Hij kon natuurlijk nog niet bevroeden hoe Hitler ermee aan de haal zou gaan.
 - Antisemitisme komt veel aan bod. Enerzijds meent Ross dat het gevoel bij Wagner diep zat, anderzijds is hij steeds bezig alles in de juiste proporties te plaatsen in plaats van op te blazen zoals bijv. Adorno doet. Hij laat tegenstrijdigheden voor wat ze zijn. Bijv. de ruzie met Gobineau (Cosima gaf hem een beter gehoor), maar hij had Gobineau wel ontvangen!
- In het Derde Rijk was Wagner niet zo populair als velen denken. Bekend zijn de fiasco's bij opvoeringen *Meistersinger* in Nürnberg, daar hoef je Ross niet voor te lezen. Maar ook algemeen: in de nazitijd liep het aantal Wagner-uitvoeringen met een derde terug.

Je kunt niet alles vertellen. Maar dat Wagner aansloeg bij occulte en spiritistische clubs zal de meesten wel interesseren. En dat Joyce's *Exiles* gebaseerd was op *Tristan* en Ulysses op de *Holländer* waarschijnlijk ook. Zelfs Mulisch' *Siegfried* wordt genoemd.

Tot slot een aardigheidje. Wagnerianen vragen zich vaak af of Wagner en Mathilde "het" gedaan hebben. Ross heeft daar een mening over, sterker, hij heeft een mening over alle affaires van Wagner: geen van alle is geconsumeerd! Kortom, léés dit boek!